

ULLRICH JUNKER

Hans Brochenberger

Holzbildhauer / Rzeźbiarz

im Juni 2016

Ullrich Junker
Mörikestr.16
D 88285 Bodnegg

Hans Brochenberger

Ullrich Junker

Holzbildhauer Hans Brochenberger schuf geschnitzte Erkersäulen in Hirschberg

Vorwort

Mit dieser Schrift möchte ich nicht nur die Hirschberger Öffentlichkeit auf ein Kunstwerk am Haus in der ul. Matejki Nr. 6 in Hirschberg aufmerksam machen. Ich habe vor einigen Jahren die Holzbildhauerarbeiten an den trapezförmigen zweistöckigen Erkern an diesem Haus fotografiert. Nun hat mir ebenfalls mein Freund Christian Henke Fotos von diesem Haus gesandt und mich auf den Namen des Künstlers Hans Brochenberger aufmerksam gemacht, der diese Säulen geschnitzt hat. Diese Mitteilung war für mich gewissermaßen eine Aufforderung, das Leben und Schaffen dieses Bildhauers zu erforschen und etwas für den Erhalt dieser Kunstwerke zu tun. Brochenberger hat sich in geschnitzter Kerbschrift im Sockel der dargestellten schlesischen Braut verewigt. Der Künstler stammte aus Berchtesgaden in den Alpen und hatte dort die Bildschnitzerei erlernt. Er war 1917 bis 1922 an der Holzschnitzschule in Bad Warmbrunn als Lehrer tätig und zog dann zunächst nach Jannowitz und wenig später nach Waltersdorf, wo er ein Atelier für Holzbildhauerei betrieb. Er hat dort besonders Wegweiser und Grabmäler geschnitzt. Auf dem Friedhof an der Kirche Wang sind heute noch einige hölzerne Grabmäler vorhanden, die von Brochenberger stammen, bzw. an das Wirken der Holzschnitzschule in Bad Warmbrunn erinnern.

Dank Pfarrer Edwin Pech sind die Grabmäler an der Kirche Wang in einem erstaunlich guten Zustand.

In Schreiberhau am Gebäude in der Straße Jedności Narodowej 10 (ehemalige Wilhelmstraße) ist ebenfalls noch ein Gesamtkunstwerk von Hans Brochenberger aus seiner Jannowitzer Zeit von 1928 erhalten geblieben. Es handelt sich um die komplexe Frontgestaltung des ehemaligen Cafes Tilly.

Zurück zur Durchgangsstraße Matejki in Jelenia Góra:

Hans Brochenberger

Ullrich Junker

Snycerz Hans Brochenberger stworzył rzeźbione kolumny wykuszu budynku w Jeleniej Górze

Słowo wstępne

W tym piśmie chciałbym zwrócić uwagę jeleniogórskiej opinii publicznej – i nie tylko – na dzieło artystyczne na budynku przy ul. Matejki nr 6 w Jeleniej Górze. Kilka lat temu sfotografowałem prace snycerskie na trapezowych dwukondygnacyjnych wykuszach tego budynku. A teraz mój przyjaciel Christian Henke przesłał mi zdjęcia tegoż domu i zwrócił moją uwagę na artystę Hansa Brochenbergera, który wyrzeźbił te kolumny. Ta informacja była dla mnie w pewnym sensie zachętą do zbadania życia i twórczości tego rzeźbiarza i zrobienia czegoś dla zachowania jego dokonań artystycznych. Brochenberger uwiecznił swoje nazwisko, rzeźbiąc je ornamentem sieciowym (tzw. Kerbschnitt) na cokole z przedstawieniem śląskiej panny młodej. Artysta pochodził z Berchtesgaden w Alpach i tam również uczył się sztuki snycerskiej. W latach 1917–1922 pracował jako nauczyciel w Szkole Snycerskiej w Cieplicach i przeprowadził się najpierw do Janowic Wielkich, a nieco później do Mniszkowa (niem. Waltersdorf), gdzie prowadził swoje atelier snycerskie. Rzeźbił tam przede wszystkim drogowskazy i nagrobki. Na cmentarzu przy kościele Wang znajduje się obecnie jeszcze kilka drewnianych nagrobków, pochodzących od Brochenbergera bądź nawiązujących do cieplickiej szkoły snycerskiej.

Dzięki pastorowi Edwinowi Pech nagrobki przy kościele Wang są w nadzwyczaj dobrym stanie.

W Szklarskiej Porębie na budynku przy ul. Jedności Narodowej 10 (dawniej Wilhelmstraße) zachowało się również jeszcze jedno tzw. dzieło całościowe (Gesamtkunstwerk) Hansa Brochenbergera z okresu janowickiego z roku 1928. Mowa o kompleksowych zdobieniach elewacji dawnej kawiarni Tilly.

Powróćmy do ulicy przelotowej ul. Matejki w Jeleniej Górze. W ciągu ostatnich dwóch lat kilka budynków

Grabkreuze auf dem Friedhof an der Kirche Wang, einige können aus der Holzschnitzwerkstatt Brochenberger stammen
Krzyże nagrobne na cmentarzu przy kościele Wang, niektóre z nich mogą pochodzić z warsztatu Brochenbergera

Einige Häuser in dieser Straße wurden in den letzten beiden Jahren exzellent restauriert und wir können hoffen, dass in der nächsten Zeit weitere folgen werden.

Am Haus der ul. Matejki 6 wurde bereits das Dach restauriert, was darauf schließen lässt, dass auch die Hausfassade in der nächsten Zeit renoviert wird.

Ich bitte hiermit den Stadtpräsidenten Marcin Zawila, den Landeskonservator Wojciech Kapalczyński und den VSK (Verein zur Pflege schlesischer Kunst und Kultur e.V.) zu prüfen, wie wir helfen können, dass diese Holzbildhauerarbeiten als Zeichen gemeinsam interessierender kunstgeschichtlicher Tradition erhalten und restauriert werden können.

Geschnitzte Fensterstöcke an den zwei doppelstöckigen Erkern in Hirschberg, ul. Matejki 6 (früher Kaiser-Friedrich-Straße)

Wer um den Stadtkern von Hirschberg auf der früheren Promenade (heute ul. Bankowa) fährt und in die ehemalige Kaiser-Friedrich-Straße (heute ul. Jana Matejki) einbiegt, kommt gleich auf der linken Seite an das Haus Nr. 6, das an seinen beiden trapezförmigen Doppel-Erkern mit 16 sehr schönen geschnitzten Eck-Holzreliefsäulen geziert ist.

Die Säulen tragen eindeutig die Handschrift der Warmbrunner Holzschnitzschule und dürften um 1930 entstanden sein. Sie stellen Szenen aus Lebenssituationen und den Jahreszeiten dar. Wenn man die Säulen genauer anschaut, so entdeckt man Inschriften, die vertikal ausgeführt sind und folgenden Inhalt haben:

DER JUNGEN KLINGT'S
DAS ALTER BRINGT'S
SICH REGEN BRINGT SEGEN

Und an einer der Säulen mit einer Frauengestalt findet sich in Kerbschnitt eingegraben der Name des Holz-

przy tej ulicy zostało wspaniale odrestaurowanych i możemy mieć nadzieję, że w następnym roku przyjdzie kolej na pozostałe. Na budynku przy ul. Matejki 6 wyremontowano już dach, co pozwala przypuszczać, że również fasada w późniejszym czasie będzie odrestaurowywana.

Niniejszym zwracam się z prośbą do Prezydenta Miasta Marcina Zawily, Wojewódzkiego Konserwatora Zabytków Wojciecha Kapalczyńskiego oraz Stowarzyszenia na Rzecz Pielęgnowania Sztuki i Kultury Śląska (VSK) o wskazanie jak możemy pomóc w zachowaniu i odrestaurowaniu tych prac snycerskich jako symbolu wspólnej tradycji, interesującej z punktu widzenia historii sztuki.

Rzeźbione ościeżnice okienne na dwóch wykuszach, sięgających dwóch kondygnacji w Jeleniej Górze przy ul. Matejki 6 (dawniej Kaiser-Friedrich-Straße)

Kto jedzie ulicą Bankową wokół centrum miasta Jelenia Góra i skręca w ul. Jana Matejki (dawniej Kaiser-Friedrich-Straße), dociera do budynku nr 6, stojącego po lewej stronie ulicy, którego dwa trapezowe podwójne wykusze ozdobione są 16 ostro zakończonymi kolumnami z pięknymi drewnianymi płaskorzeźbami. Kolumny pochodzą bezspornie z cieplickiej szkoły snycerskiej i prawdopodobnie powstały ok. 1930 r. Przedstawiają sceny z różnych etapów życia człowieka oraz pory roku. Gdy przyjrzymy się kolumnom wnikliwiej, odkryjemy pionowy napis o następującej treści:

DER JUGEND KLINGT'S /
MŁODOŚĆ PRZEBRZMIEWA
DAS ALTER BRINGT'S /
STAROŚĆ POZOSTAJE
SICH REGEN BRINGT SEGEN /
KTO BRAKIEM PILNOŚCI NIE GRZESZY,
TEN DOBRODZIEJSTWEM SIĘ CIESZY

Na jednej z kolumn z postacią kobiety znajduje się wyryte ornamentem sieciowym (tzw. Kerbschnitt) nazwisko

Gebäude an der ul. Matejki 6 in Hirschberg
Budynek przy ulicy Matejki 6 w Jeleniej Górze

bildhauers BROCHENBERGER.

Es ist zu wünschen, dass bei einer schonenden Restaurierung diese schönen Kunstwerke erhalten bleiben, die ja auch ein Stück der Geschichte der Holzschnitzerei im Hirschberger Tal sind.

Schon auf der schlesischen Gewerbe- und Industrieausstellung im Jahre 1881 hatten die ausgestellten Schnitzer-, Drechsler- und Tischlerarbeiten allgemeine Aufmerksamkeit geweckt.

Auch der Geheime Justizrat Dr. Hugo Seydel (1840–1932) zeigte lebhaftes Interesse an der Handwerkskunst. Um das kunstgewerbliche Handwerk zu fördern, hatte Seydel in seiner Funktion als preußischer Landtagsabgeordneter den preußischen Handelsminister in Berlin überzeugt, in Warmbrunn eine Holzschnitzschule einzurichten.

Im Jahre 1897 starb in Warmbrunn der Regierungsrat von Bruce. Er bedachte in seinem Testament die Gemeinde Warmbrunn als Universalerbin seines bedeutenden Vermögens mit der Auflage, dass auf seinem Grundstück in Warmbrunn eine Holzschnitzschule nach Berchtesgadener Vorbild errichtet und unterhalten werde. Zum ersten Direktor für die neue Schule für Bildschnitzer und Drechsler wurde Prof. Hermann Walde am 1. Jan. 1902 bestellt. Als Direktorienhaus diente das elterliche Wohnhaus des Adolf Adam von Bruce. Nach Vollendung des Schulaufbaus konnte diese am 7. Nov. 1902 eingeweiht werden.

Nach der wegen einer schweren Verwundung vorgenommenen Entlassung aus dem Militärdienst kam der Berchtesgadener Holzbildhauer Hans Brochenberger im Jahre 1917 als Lehrer an die Warmbrunner Holzschnitzschule.

Er wurde 1887 in Berchtesgaden geboren und schnitzte schon als kleiner Junge Tiere usw. aus Holz. Seine Ausbildung erhielt er an der Holzschnitzschule in Berchtesgaden, der sich der Besuch an der Kunstgewerbeschule in München anschloss.

Während seiner Warmbrunner Zeit lebte er im

snycerza: BROCHENBERGER.

Należy życzyć sobie, aby podczas zrównoważonego restaurowania zachować to piękne dzieło, które stanowi też część historii snycerstwa w Kotlinie Jeleniogórskiej.

Już na Śląskiej Wystawie Rzemiosła i Przemysłu w roku 1881 powszechną uwagę zwróciły wystawione prace snycerzy, tokarzy i stolarzy.

Również Tajny Radca Sądowy dr Hugo Seydel (1840–1932) okazał żywe zainteresowanie sztuką rękodzielniczą. Seydel jako pruski poseł do Landtagu, aby wesprzeć rękodzieło artystyczne, przekonał pruskiego ministra handlu w Berlinie do założenia szkoły snycerskiej w Cieplicach.

W roku 1897 zmarł w Cieplicach radca rządowy von Bruce. W swoim testamencie nałożył na gminę Cieplice jako jedynego spadkobiercę swojego znacznego majątku obowiązek wykonania polecenia założenia na swojej działce w Cieplicach szkoły snycerskiej, gdzie nauczanie miało przebiegać jak w szkole w Berchtesgaden. Dnia 1 stycznia 1902 prof. Hermann Walde mianowany został pierwszym dyrektorem nowej szkoły dla snycerzy i tokarzy. Dyrektor zamieszkał w rodzinnym domu Adolfa Adama von Bruce. Po zakończeniu budowy szkoły, dnia 7 listopada 1902 r. miało miejsce jej uroczyste otwarcie.

W roku 1917 Hans Brochenberger, snycerz z Berchtesgaden – po zwolnieniu ze służby wojskowej na skutek odniesionych ciężkich ran – przybył do Cieplickiej Szkoły Snycerskiej w charakterze nauczyciela.

Hans Brochenberger urodził się w roku 1887 w Berchtesgaden i już jako mały chłopiec rzeźbił w drewnie zwierzęta itp. Zdobył wykształcenie w Szkole Snycerskiej w Berchtesgaden, następnie uczęszczał do Szkoły Rzemiosła Artystycznego / Kunstgewerbeschule w Monachium. W okresie cieplickim mieszkał w domu Bractwa św. Łukasza / Lukaskilde w Szklarskiej Porębie. Już po kilku latach zrezygnował z nauczania w Cieplicach i przeprowadził się do Janowic, później do sąsiedniego Mniszkowa, gdzie prowadził

Gebäude an der ul. Matejki 6 in Hirschberg
Budynek przy ulicy Matejki 6 w Jeleniej Górze

Schreiberhau, Jedności Narodowej 10
Szkłarska Poręba, Jedności Narodowej 10

Bildhauer Brochenberger, Jannowitz
Rzeźbiarz Brochenberger, Janowice Wielkie

Grabstätte von Lisa Pohl an der Kirche Wang
Grób Lisy Pohl przy kościele Wang

Haus der Lukasgilde in Schreiberhau, gab aber schon nach einigen Jahren sein Lehrtätigkeit in Warmbrunn auf und zog nach Jannowitz, später in das benachbarte Waltersdorf, wo er auch die „Drei-Linden-Baude“ bewirtschaftete und als freischaffender Künstler bis 1945 tätig war.

In seinem Waltersdorfer Atelier entstanden auch viele Wegweiser und Grabkreuze für den Friedhof an der Kirche Wang. Es ist erfreulich, dass einige alte Grabkreuze heute noch vorhanden sind. Auch das Kreuz für die vor 10 Jahren verstorbene Lisa Pohl könnte aus der Werkstatt von Brochenberger stammen. Dieses Kreuz wurde nur mit einer neuen Schrifttafel versehen.

Nach dem Krieg kam Brochenberger nach Landshut in Bayern, wo er 1976 im Alter von 89 Jahren verstarb.

też schronisko „Drei-Linden-Baude“ i działał do roku 1945 jako artysta niezależny. W jego atelier w Mniszkowie powstało wiele drogowskazów i krzyży nagrobnych dla cmentarza przy kościele Wang. Cieszy fakt, że nadal istnieje kilka starych krzyży nagrobnych. Również krzyż Lisy Pohl, zmarłej 10 lat temu, mógł powstać w warsztacie Brochenbergera. Krzyż ten opatrzone jednak nową tabliczką.

Po wojnie Brochenberger wyjechał do Landshut w Bawarii, gdzie zmarł w roku 1976 w wieku 89 lat.